

IKONA MUZIEJAUS ERDVĖJE

Dr. Beata Elwich-Lankelis

belwich@poerta.onet.pl

Šis tekstas – tai bandymas suabejoti tarp muziejininkų menotyrininkų gyvuojančiu stereotipu, kad muziejus nėra palanki vieta atskleisti ikonos *sacrum*. Straipsnio autorė stengiasi įtvirtinti teiginį, kad ikonos *sacrum* atskleidimas muziejaus erdvėje yra įmanomas tiek, kiek muziejaus praktikoje, pavyzdžiui, eksponuojant pavyksta išsaugoti šventųjų paveikslų ikonų estetinę ir meninę vertę, kurioje yra išsisknijusi *sacrum* vertė. Tekste teoriniai apmąstymai susiejami su praktinėmis pastabomis apie ikonų eksponavimą muziejuose.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: ikona; *sacrum*; *sanctum*; muziejus; „gyvasis muziejus“; ikonos eksponavimas; vertybės: estetišės, meninės, viršestetišės; participacija; atvaizdavimas.

Sfinksas, mumija, Buddha, totemas, visi

Verkia, šaukia: „Noriu grįžti namo!“.

Seung Sahn¹

MUZIEJAUS ERDVĖ – GRĖSMĖ MENINEI IR
ESTETINEI IKONOS VERTEI

Ieškodama įkvėpimo savo svarstymams apie ikonos eksponavimą muziejuje, aptikau Olštyne Varmės ir Mozūrijos muziejuje publikaciją, pavadintą *Ikona. Sacrum ir grožis*². Viena iš šios publikacijos straipsnių, kurio autorė Krystyna Stawecka, radau intriguojantį sakinį, kad „muziejuje matome ne ikonas, bet jų karikatūras“³.

- 1 Seung Sahn, *Visatos ašis*, meistro Seung Sahn Zen eilėraščiai, iš anglų k. vertė A. Bausys, Vilnius: Tarptautinės Zen Budistinės Kwan Um mokyklos Lietuvos bendruomenė, 1992.
- 2 *Zeszyty Muzeum Warmii i Mazur, 6: Ikona. Sacrum i piękno*, red. G. Kobrzenicka-Sikorska, Olsztyn, 2010. Publikacijoje skelbiama medžiaga buvo pristatyta sesijoje *Sacrum i piękno. Ikona jako obiekt kultowy i muzealny*, kurią 2008 m. organizavo Varmės ir Mozūrijos muziejus Olštyne.
- 3 Krystyna Stawecka, „Ikona – obraz i słowo. Między tym, co

Tokios nuostatos autorius yra 1937 metais miręs tėvas Pavelas Florenskis. Radikalios jo pažiūros buvo išdėstytos tekste *Šventovė kaip menų sintezė*, iš kurio ir yra paimtas cituotas fragmentas⁴. Tas trumpas 1918 metais tėvo Florenskio parašytas straipsnelis neprarado savo aktualumo, nors daug kas nuo to laiko pasikeitė ir muziejų funkcionavimo srityje, ir ekspozicijų kūrime.

Prieš pradėdama aiškinti, kodėl Florenskio nuomone, ikona muziejuje tampa karikatūra, kitaip tariant, iškreiptu paveikslu, norėčiau pasidalyti savo ankstesniais samprotavimais, kilusiais, kai dar nebuvau šio straipsnio skaičiusi. Na taip, galvojau, ikona muziejuje pasiduoda deformacijai. Muziejus, nors dažnai yra tituluojamas „meno šventovė“, nėra „ikonos šventovė“, jo erdvėje

ulotne a wieczne. Stała ekspozycja Muzeum Ikona w Supraślu jako przykład zachowania walorów kultowych obiektu muzealnego“, in: *Zeszyty Muzeum Warmii i Mazur, 6: Ikona. Sacrum i piękno*, p. 85–96.

- 4 Paweł Florenski, „Świątynia jako synteza sztuk“, in: *Ikonostas i inne szkice*, redagavo, vertė Z. Podgórzec, Warszawa: „Pax“, 1984, p. 37.

LITERATŪRA

- Bułgakow Sergiusz, *Ikona i kult ikony*, iš rusų k. vertė ks. Henryk Paprecki, Bydgoszcz, 2002.
- Caillois Roger, *Człowiek i sacrum*, iš prancūzų k. vertė Anna Tatarkiewicz ir Ewa Burska, Warszawa, 1995.
- Didi-Huberman Georges, *Przed obrazem*, iš prancūzų k. vertė Barbara Brzezicka, Gdańsk, 2011.
- The Educational Role of the Museum*, red. Eliean Hooper-Greenhill, London/New York, 2004.
- Elwich Beata, *Ikona. Duchowość i Filozofia*, Kraków, 2006.
- Evdokimov Paul, *Sztuka ikony. Teologia piękna*, iš prancūzų k. vertė Maria Żurowska, Warszawa, 1999.
- Florenski Paweł, *Ikostas i inne szkice*, iš rusų k. vertė Zbigniew Podgórzec, Warszawa, 1984.
- Haumann Gurian Eliean, *Civilizing the Museum*, London – New York, 2006.
- Janocha Michał, *Ikony w polskich świątyniach i muzeach. Przegląd problematyki*, in: *Zeszyty Muzeum Warmii i Mazur*, 6: *Ikona. Sacrum i piękno*, red. G. Kobrzenicka-Sikorska, Olsztyn, 2010, p. 72.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań, 2012.
- Otto Rudolf, *Świętość*, iš vokiečių k. vertė Bogdan Kupis, Wrocław, 1993.
- Popczyk Maria, *Estetyczne przestrzenie ekspozycji muzealnych*, Kraków, 2008.
- Seung Sahn, *Visatos ašis: meistro Seung Sahn Zen eilėraščiai*, iš anglų k. vertė A. Bausys, Vilnius, 1992.
- Striogaitė Enrika, „Apšvietimas atskleis kitokį Čiurlionį“, in: *Kauno diena*, 2012 12 18.
- Stróżewski Władysław, *Wokół piękna*, Kraków, 2002.
- Sztuka i sacrum*, red. Nawojka Cieślińska, Kraków, 1989.
- Vieno muziejaus istorija*, I dalis, red. Danguolė Butkienė ir Daina Narbutienė, Vilnius, 2012.
- Zeszyty Muzeum Warmii i Mazur*, 6: *Ikona. Sacrum i piękno*, red. G. Kobrzenicka-Sikorska, Olsztyn, 2010.

ICON IN THE MUSEUM SPACE

Beata Elwich-Lankelis

KEYWORDS: icon; *sacrum*; *sanctum*; museum; “living museum”; exhibiting icon; values: aesthetic, artistic, over-aesthetic; participation; depiction.

SUMMARY

This text tries to contradict the stereotype existent among museum based art historians that the museum space lessen

the *sacrum* value of the icon. The author of the text, backed by the ideas of Father Pavel Florensky, tries to establish the notion that the revelation of an icon's *sacrum* in museum surroundings is possible depending on how well the aesthetic and artistic values of the icons, and where the *sacrum* value is based, are preserved during exhibiting the icon and other museum practises.

In contradicting the stereotype that the museum space is “not suitable for the revelation of *sacrum*” the author tries to answer the following questions: What does the *sacrum* notion really mean? Can more than one kind of *sacrum* be identified? What kind of *sacrum* can the icon not represent in museum space? What hinders or obstructs the revelation of *sacrum* in the museum? What is a relation between *sacrum* with the related notion *sanctum*?

In the search for answers, the author analyses the icon's *sacrum* phenomenon in two aspects – metaphysical and semantic. Discussing the semantic aspect she examines two ways of revelation phenomenon of an icon's *sacrum* - depiction and participation (lith. *dalyvumas*, gr. *methexis*).

Employing the examples of actual exhibitions, the impediments to experience an icon's *sacrum* in the museum space are uncovered.

From the author's point of view the icon in a museum is in exile. Though, it has to be pointed that in the past museums became a shelter and saviour of icons. Icons in the museums seem to be an unavoidable occurrence. To make this process less painful and to preserve the icons' aesthetic and artistic value the icons have to be properly exhibited and this way the revelation and the rising of the *sacrum* above aesthetic and artistic values is possible.

However, the revelation of *Sanctum* is impossible, as it requires appropriate spiritual surroundings, i.e. the church. A museum cannot provide such surroundings.